

Неня Олена Володимирівна,кандидат юридичних наук, старший дослідник, начальник відділу
ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0001-9721-5718**Корнійко Станіслав Миколайович,**кандидат юридичних наук, науковий співробітник
ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0003-1266-8166

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У статті проаналізовані питання правового регулювання штучного інтелекту в різних країнах світу та в Україні, а також наділення його правосуб'єктністю. Наголошено на необхідності формування єдиного визначення поняття штучного інтелекту, у тому числі з огляду на те, що із розвитком він все менше буде асоціюватися із комп'ютерною програмою і все більше наблизатиметься до право- і дієздатної особи. Зроблено висновок, що особливої важливості набувають дії, спрямовані на випередження врегулювання суспільних відносин у сфері розвитку штучного інтелекту, зокрема створення алгоритму правового регулювання штучного інтелекту.

Ключові слова: штучний інтелект, розумний робот, суспільні відносини, правосуб'єктність, інтелектуальне право, ідентифікації особи, інформація.

Поява та стрімкий розвиток штучного інтелекту (далі – ШІ) генерують одночасно широкий спектр питань, пов'язаних не тільки з пошуком шляхів його подальшого удосконалення, а й правового регулювання його розроблення, суспільних відносин його використання.

На сьогодні ШІ досяг такого розвитку, коли наявні можливості не тільки неправомірного використання його систем, а й коли сам ШІ, володіючи величезним масивом інформації та здійснюючи її аналіз, може за запитом оператора (користувача) отримувати маніпулятивні можливості (наприклад, створювати необмежену кількість нового контенту), вступати в живе текстове спілкування з людиною, не показуючи, що він не людина, тощо.

Так, прикладом таких негативних можливостей є чимало випадків використання ШІ як для навчання, так і генерації ідей, робіт професійних художників, захищених авторським правом. При цьому автори не давали на це згоди, не отримали компенсації чи посилання на свої роботи. Так, на платформі DeviantArt (сайт портфолію, на якому розміщують художні роботи) роботи ШІ почали витісняти зображення, створені людьми. Результатом став позов художниць проти платформ Stability AI, Midjourney та DeviantArt, зареєстрований у Каліфорнії (США) у січні 2023 року [1]. При цьому художники хочуть отримати припис про запобігання подібної шкоди в майбутньому.

У відповідь на експансію ШІ цифрові художники протиставляють людські можливості, зокрема концепт-художниця Едіт Баллай випустила інструмент «NO AI», що дає змогу авторам захистити свою роботу від потрапляння у бази даних нейромереж шляхом проставлення на роботу невидимого водяного знаку, який і захищає її від використання ШІ [2].

Ще одним яскравим прикладом є незаконне використання творів письменників для навчання «Великих мовних моделей» (Large language model), результатом якого стало звернення понад 8 тисяч письменників, які підписали відкритий лист від імені «Гільдії авторів США», у якому закликали керівників шести провідних компаній, які займаються розробленням технологій ШІ (OpenAI, Alphabet, Stability AI, Meta, IBM і Microsoft), отримати згоду на використання їх творів, захищених авторським правом, і водночас виплатити їм компенсацію за навчання моделей на їхніх текстах [3].

Що стосується перспектив, то існує загроза безконтрольності дій ШІ, коли він зможе самостійно приймати певні рішення без втручання людини. Такої думки, зокрема, дотримується й американський підприємець, інженер та мільярдер Ілон Маск, який під час саміту з безпеки ШІ (AI Safety Summit), що відбувся у листопаді 2023 року, де були присутні експерти з ШІ з 28 країн світу, заявив, що ШІ становить потенційно найнагальнішу загрозу для сучасного світу [4].

Всесвітньовідомий історик і філософ Юваль Ной Харарі також висловлюється щодо небезпеки, яку несе ШІ, та вважає, що людству необхідно виграти час, щоб модернізувати наші інституції для світу ШІ та навчитися керувати ШІ до того, як він оволодіє нами [5].

Отже, по-перше, використання ШІ потребує виконання певних «відповідальних» принципів, зокрема, надійність, безпека, конфіденційність, прозорість, підзвітність [6].

По-друге, постає питання правового регулювання всіх стадій «життєвого циклу» ШІ (від розробки до використання та застосування) та персональної відповідальності осіб, задіяних у цьому «життєвому циклі» ШІ, зокрема розробника системи ШІ, оператора ШІ та користувача ШІ. Крім цього, виникає логічне питання правосуб'єктності самого ШІ, зокрема в контексті відповідальності за нанесену шкоду.

Проблемам упровадження і використання ШІ приділяють увагу багато як українських учених, так і зарубіжних.

Так, філософському осмисленню проблем ШІ, зокрема потенційних наслідків ШІ для нашого розуміння свідомості, свободи волі, присвячені праці науковців Блозви Л., Добровольської О., Додонова В., Каплуненко Я., Мороза О., Швиркова О., Штанька В., Paul D. Thorn (Пол Д. Торн) та ін.

Питанням становлення інформаційного суспільства та впровадження ІТ-технологій у різних сферах суспільного життя, а також загрозам для людства, пов'язаним із розвитком ШІ, приділяють увагу: Bostrom N. (Бостром Нік), Голобуцький О., Горбачик О., Грицай Д., Додонов О., Згуровський М., Зощенко О., Кузнецова М., Lawrence, B. (Лоуренс, Б.), Lyon D. Лайон Д., Проценко П., Rahman, M. (Рахман М.), Sripan, H. (Малайзія), Шевчук О. та ін.

Проблемам використання та функціонування ШІ у правовому полі України приділяють увагу Баранов О., Белов Д., Залєвський С. В., Зозуляк О., Карчевський М., Кохановська О., Марценко Н., Мічурін Є., Мойсюк О.В., Радутний О., Харитонов Є., Харитонova О. та ін.

Проте питання визначення правового статусу ШІ, можливості наділення його правосуб'єктністю, а також суб'єктів відповідальності за нанесену шкоду унаслідок діяльності ШІ залишаються недостатньо опрацьованими та актуальними.

Це питання, на нашу думку, є одним із основних і потребує більш глибокого вивчення в контексті подальшого обґрунтування аспектів, що стосуються питання правового регулювання всіх стадій «життєвого циклу» ШІ, а також відповідальності осіб, задіяних у цих стадіях.

Просто правового закріплення ШІ як явища, а також правових аспектів його використання як в українському, так і в міжнародному законодавстві на нинішньому етапі його розвитку вже недостатньо.

На сьогодні є кілька напрямів розвитку законодавства у сфері ІТ-технологій, зокрема ШІ.

І першим аспектом, на нашу думку, є визначення правосуб'єктності ШІ, яка дозволить визначити вектори і суб'єктів відповідальності за нанесену шкоду суспільству і окремим його представникам унаслідок діяльності ШІ.

Нині нормативно-правова база, що регулює правовідносини у сфері використання ШІ як в Україні, так і за кордоном, складається переважно із підзаконних актів.

У грудні 2020 року Кабінет Міністрів України затвердив концепцію розвитку ШІ в Україні [7], у якій подається визначення поняття ШІ, а також окреслено мету, принципи та завдання розвитку технологій ШІ в Україні. Крім того, в Концепції зазначено про необхідність подальшого опрацювання питання врегулювання суспільних відносин у сфері розвитку ШІ на законодавчому рівні.

Так, наразі немає законів ні в США, ні в країнах Євросоюзу, які обмежують безпосередньо окремі аспекти використання ШІ або захищають громадян від нанесеної завдяки його діяльності шкоди. Наприклад, немає законодавства, яке б обмежувало або забороняло використання ШІ дискримінаційного алгоритму найму на роботу (тільки чоловіків або тільки жінок або за іншими критеріями).

З метою обмеження негативних наслідків використання, застосування та дій ШІ головним науковим радником Білого дому Еріком Ландером у 2021 році було розроблено «Білл про права штучного інтелекту» (AI Bill of Rights), який Білий дім офіційно опублікував у 2022 році [8].

Цей документ є результатом співпраці між Управлінням наукової та технологічної політики Білого дому (OSTP), науковцями, правозахисними групами, широкою громадськістю та компаніями Microsoft і Google, і містить такі основні 5 принципів:

Користувачі мають бути захищені від небезпечних або неефективних автоматизованих систем.

Дискримінаційне використання алгоритмів ШІ має бути заборонено, а інструменти мають розроблятися “зважаючи на справедливість”.

Компанії повинні вбудувати засоби захисту конфіденційності в продукти, щоб запобігти зловживанням даними, а користувачі повинні мати “інформацію” щодо того, як використовуються їхні дані.

Системи повинні бути прозорими, щоб користувачі “знали, що використовується автоматизована система” і розуміли, як це впливає на них.

Користувачі повинні мати можливість “відмовитись від автоматизованих систем на користь людської альтернативи, де це доречно” [9].

При цьому цей документ не є юридично обов’язковим документом, який має юридичну силу.

Країни за межами США роблять більш масштабні законодавчі кроки. Китай, наприклад, значно випереджає США на фронті регулювання ШІ завдяки запровадженню кількох законів, що стосуються певних аспектів розробки, розгортання та використання систем ШІ.

13 липня 2023 року Китай ужив низку тимчасових заходів для управління індустрією генеративного ШІ, вони відкривають шлях китайським технологічним компаніям для розгортання послуг ШІ в країні.

Адміністрація кіберпростору Китаю опублікувала набір тимчасових правил на своєму вебсайті та зобов’язала постачальників послуг проводити оцінку безпеки та виконувати процедури реєстрації алгоритмів перед запуском продукту [10].

Ці правила більшою мірою стосуються розробників, які створюють продукт для масового використання. Проте галузеві організації, фірми та дослідницькі інститути, які розробляють і застосовують генеративні технології ШІ для внутрішніх потреб і не надають їх населенню, мають менші обмеження.

З метою забезпечення вищого рівня захисту прав людини в контексті використання ШІ, у Європейському Союзі в грудні 2022 року було розроблено проєкт Закону про ШІ (Artificial Intelligence Act (далі – AI Act), проєкт тексту якого було схвалено Європейським парламентом 14 червня 2023 року. Цей закон має регулювати сферу застосування та розробки ШІ, він включає зокрема такі положення, як: визначення рівнів ризику систем ШІ, введення обов’язкової сертифікації для певних систем ШІ, створення єдиного європейського ринку ШІ, який передбачає введення єдиних правил для роботи з технологіями ШІ на території ЄС. У законі також визначено обов’язковість для держав-членів створювати національні органи нагляду за ШІ і надається право громадянам подавати скарги на розробників систем ШІ [11–13].

Також у розділі 5 AI Act викладено концепцію інноваційного заходу – регуляторних «пісочниць», покликаною сприяти безпечному та ефективному впровадженню систем ШІ у практику. Регуляторні «пісочниці» – контрольований простір, який дозволяє розробникам ШІ, враховуючи вимоги AI Act, створювати і розвивати свій продукт, а також взаємодіяти з регуляторами [11; 12].

У грудні 2023 року учасники переговорів Європейського Союзу досягли угоди щодо перших у світі всеосяжних правил ШІ, відкриваючи шлях для правового нагляду за технологією ШІ. Учасники переговорів від Європейського парламенту та 27 країн-членів блоку подолали великі розбіжності щодо спірних моментів, включаючи генеративний

ШІ та використання поліцією системи спостереження за розпізнаванням обличчя, щоб підписати попередню політичну угоду щодо Закону про штучний інтелект [14].

Якщо AI Act буде схвалений, він стане першим у світі законом, що регулює ШІ [15].

У червні 2022 року в Брюсселі представлений пілотний проєкт регуляторної «пісочниці», створений на основі концепції, поданої в AI Act, у співробітництві Єврокомісії та уряду Іспанії [12].

В Україні також планується запуск регуляторної «пісочниці» для розробників ШІ. Компанії, які створюють проєкти з використанням ШІ, зможуть, за бажанням, стати учасниками «пісочниці» та отримати експертну підтримку на всіх етапах розробки свого продукту, аби мати можливість надалі вийти на ринок ЄС [16].

Отже, розроблення, діяльність ШІ і результати такої діяльності потенційно можуть бути врегульовані як окремими нормативними актами, так і комплексним AI Act. Проте навіть таким чином не завжди можливо врахувати всі особливості використання та застосування такого інноваційного продукту, як ШІ, а отже, відповідні права та відповідальність.

У цьому аспекті гостроти вже набули питання у сфері захисту персональних даних [17]. Так, за допомогою ШІ можуть здійснюватися автоматичні процеси збору та обробки персональних даних, наприклад, для аналізу поведінки користувачів на сайті або для розробки персоналізованих рекламних кампаній. Це, у свою чергу, може призвести до ідентифікації особи без її згоди. Так, наприклад, сучасні пошукові інтернет-сервіси, які використовують технології ШІ, можуть постійно сканувати мережу на предмет нових сайтів, і при цьому індексують і вносять їх до бази даних, відстежують зміни, ведуть статистику тощо. Завдяки цьому та за змістом і характером запитів користувачів інтернет-мереж під час пошуку інформації система може зробити припущення, які допоможуть ідентифікувати особу з великою ймовірністю. Так, Google на основі частих і цікавих користувачеві запитів формує його вподобання, завдяки чому в акаунті створюється унікальний відбиток, що додатково може бути прив'язаний до соціальних мереж, вебсайтів чи додатків [18]. Така інформація зі свого боку може бути використана незаконним шляхом і на шкоду користувачеві.

Ще однією зі зловбодених проблем розвитку ШІ є виникнення технологій і систем ШІ, які можуть функціонувати в автономному режимі й створювати, зокрема об'єкти інтелектуальної власності. Відповідно до цього знову ж таки виникає питання правосуб'єктності ШІ по відношенню до інтелектуальної власності.

Так, прикладом використання ШІ, що викликає багато запитань, може слугувати новий чат-бот ChatGPT, розроблений лабораторією досліджень ШІ OpenAI, який викликав лихоманку генеративного ШІ в усьому світі. Цей чат-бот став також доступним для користувачів в Україні у лютому 2023 року [19]. За допомогою ChatGPT користувач може швидко отримати відповідь на будь-яке поставлене запитання, написати електронного листа, а також згенерувати текст за заданою темою. Водночас виникають питання з приводу правових наслідків такої інтелектуальної діяльності, а також правового статусу творів, створених за допомогою ШІ [20].

Такий стан щодо використання ШІ стосується не тільки України, а й інших країн світу, зокрема розвинутих у цьому напрямі.

З огляду на це постає закономірне питання необхідності і можливості наділення ШІ певною правовою формою – об'єктності чи суб'єктності (фізичної або юридичної особи).

При цьому, коли ми говоримо щодо правосуб'єктності ШІ, то не беремо до уваги вузький або як його ще називають слабкий ШІ, який сфокусований на одному завданні та має вузький діапазон можливостей, наприклад, автоматизовані інформаційно-пошукові системи, і не потребує особливого правового статусу.

Спеціального правового врегулювання потребують саме розумні системи ШІ. Причому визначення правової природи ШІ, здатного до самонавчання на основі власних успішних та помилкових дій, який не потребує втручання оператора, набуває все більшої актуальності з розширенням горизонтів його можливостей, тобто більше його зближення з людиною.

Тому є необхідність у формуванні єдиного визначення поняття ШІ, яке дотепер відсутнє, і яке має передувати його «персоніфікації» [21]. Так, ШІ часто ототожнюють із поняттями «мисляча машина» (одне із ранніх), «робот», «розумний робот», «інтелектуальна машина», «розумна система», «набір нанотехнологій», і, навіть «Штучний інтелект – новостворена особа» [22].

Наприклад, Резолюція Європейського Парламенту 2018/2088(INI) визначає ШІ як стратегічну технологію 21 століття і позиціонує її саме як «електронну особу» [23]. При цьому в тексті резолюції акцентується увага на питанні кібербезпеки, але одночасно відсутнє положення про відповідальність, що ставить під загрозу правову визначеність [24].

Сьогодні нема єдиної думки щодо правосуб'єктності ШІ. З погляду цивільного права, окремі науковці вважають ШІ річчю, яку можна продавати, обмінювати, укладати щодо нього інші правочини тощо [25]. Отже, головним аргументом науковців, що пропонують вважати ШІ об'єктом правовідносин, є те, що ШІ не є живою істотою.

Законодавство України також поки розглядає ШІ чи роботів з ШІ об'єктом суспільних відносин і власністю фізичної або юридичної осіб [26].

Протилежної думки дотримуються, зокрема, такі науковці, як: Баранов О.А., Стефанчук М. О., Харитонова О.І., Харитонов Є.О., Щербина Б.С., Ткаченко В. В. та ін., вважаючи ШІ одним із видів юридичної особи чи подібним юридичній особі, або суб'єктом, еквівалентним фізичній особі [27–29; 21].

Такі думки переважають, тому що більшість людей поки все ще значно перебільшують можливості технологій ШІ, які є на сьогодні, відповідно схиляються до думки надання правосуб'єктності ШІ. Хоча ніхто не може реально оцінити швидкість розвитку ШІ, тому що він може розвиватися стрибкоподібно.

Отже, вчені виокремлюють три типи ШІ на основі функціональних можливостей [30]:

– *Штучний вузький інтелект* (Artificial narrow intelligence – ANI) також відомий, як слабкий ШІ, вважається наразі основним типом ШІ, що охоплює все: від простих систем на основі правил і систем дерева рішень до штучних нейронних мереж, які можуть розпізнавати закономірності та приймати рішення на їх основі. Він єдиний тип

ШІ, наявний на сьогодні. Будь-яка інша форма ШІ є теоретичною. ANI покладається на дані, на яких навчається. Він широко використовується в таких завданнях, як виробниче складання, керування ланцюгом поставок, обслуговування клієнтів, діагностика охорони здоров'я, аналіз фінансових даних, а також у персональних помічниках, таких як Siri та Alexa. Зараз, мабуть, найвідомішим прикладом ANI є ChatGPT та інші подібні штучні генеративні ШІ.

Загальний штучний інтелект (Artificial General Intelligence – AGI), відомий як сильний ШІ, – це тип, що розглядається як наступний етап розвитку ШІ, і насправді є тим, чим більшість людей уявляють собі справжній ШІ. AGI буде здатний до того ж рівня навчання та розуміння, що й людина, і виконуватиме той самий рівень інтелектуальних завдань, маючи при цьому миттєвий доступ до набагато більшого спектру даних. Не дивно, що ця концепція викликала певну тривогу, а вчений Стівен Хокінг попереджав, що вона може навіть означати кінець людської раси: «Вона злетить сама по собі та перебудується зі все більшою швидкістю. Люди, обмежені повільною біологічною еволюцією, не змогли б конкурувати і були б витіснені» [31].

Штучний суперінтелект (Artificial Super Intelligence – ASI) – справжня наукова фантастика. Штучний суперінтелект (ASI), як зрозуміло з назви, перевершить людський інтелект у всіх відношеннях. Він може бути самосвідомим, зі своїми емоціями, переконаннями та бажаннями. Міжнародна група дослідників дійшла висновку, що стримати ASI буде неможливо, оскільки неможливо створити алгоритм стримування, який міг би гарантувати, що він не може завдати шкоди людям за жодних обставин.

Отже, якщо навіть не брати до уваги такі революційні думки щодо третього рівня розвитку технологій ШІ, коли штучний суперінтелект є розумнішим, ніж усе людство разом узятє [32], вже наступний рівень розвитку ШІ – AGI спонукатиме людство до визнання його суб'єктом правовідносин.

На нашу думку, з розвитком ШІ він все менше буде асоціюватися із комп'ютерною програмою або програмою, пов'язаною з певним механізмом, щодо якого можна укласти угоди між людьми, і все більше буде наближатися до право- і дієздатної особи.

Правові ситуації, які навіть сьогодні виникають завдяки використанню ШІ, вже не завжди сприймаються як очевидні – зокрема це стосується питань інтелектуального права та ідентифікації особи. Із подальшим розвитком і використанням ШІ все більше питань правового характеру потребуватимуть відповідного переосмислення. Серед основних таким питанням є визначення відповідальності та суб'єктності такої відповідальності у випадках, коли збитки буде завдано діями завдяки використанню технологій ШІ.

Проте, враховуючи, що на теперішній час усі можливі види застосування ШІ відносяться до штучного вузького інтелекту (слабкого ШІ), а також відповідно до Резолюції 2015/2103 (INL) Європейського парламенту від 16 лютого 2017 р., сучасний ШІ пропонується розглядати лише як об'єкт правовідносин, й відповідно, суб'єктом, залежно від конкретної ситуації, – виробника, оператора, власника або користувача ШІ [33]. Це також не суперечить і проєкту AI Act та попередній політичній угоді до нього, яка регламентує дотримання підходу перспективного визначення систем ШІ, заснованого на градації ризиків, зокрема:

мінімальний ризик – системи з використанням ШІ становлять лише мінімальний або не становлять жодного ризику для прав чи безпеки громадян;

високий ризик – системи ШІ, визначені як високоризикові й повинні відповідати суворим вимогам, включаючи системи зменшення ризиків, високу якість наборів даних, журнал активності, детальну документацію, чітку інформацію для користувачів, людський нагляд тощо. Регуляторні «пісочниці» сприятимуть відповідальним інноваціям і розробці сумісних систем ШІ.

Прикладами таких систем ШІ з високим ризиком можуть бути певні критичні інфраструктури (водопостачання, газу та електроенергії); ті, що використовуються у сфері правоохоронних органів, прикордонного контролю, відправлення правосуддя та демократичних процесів а також системи біометричної ідентифікації, категоризації та розпізнавання емоцій;

неприйнятний ризик – це такі системи ШІ, які вважаються явною загрозою основним правам людей і будуть заборонені. Наприклад, системи або програми ШІ, які маніпулюють людською поведінкою, щоб обійти свободу волі користувачів, системи, які дозволяють урядам або компаніям «соціальний рейтинг», певні програми інтелектуального контролю, а також деякі види використання біометричних систем (системи розпізнавання емоцій, що використовуються на робочому місці, системи для категоризації людей або дистанційної біометричної ідентифікації в режимі реального часу для цілей правоохоронних органів у загальнодоступних місцях (за невеликими винятками).

конкретний ризик прозорості: використовуючи системи ШІ, такі як чат-боти, користувачі повинні знати, що вони взаємодіють із машиною. Глибокі фейки та інший контент, створений ШІ, повинні бути позначені як такі, а користувачі мають бути проінформовані, коли використовуються системи біометричної категоризації чи розпізнавання емоцій. Крім того, провайдери мають розробляти системи так, щоб синтетичний аудіо-, відеоконтент, текст і зображення позначалися в машиночитаному форматі та виявлялися як штучно створені або маніпульовані.

Дотримання вимог AI Act може відчутно посприяти створенню безпечнішого та етичнішого суспільного середовища у контексті використання ШІ, а також значною мірою вплинути на розвиток різних галузей людської діяльності, які бачать можливості у розвитку технологій ШІ, і не тільки в ЄС [11].

Підготовка до імплементації AI Act, після його остаточного затвердження, проводиться й в Україні, зокрема створеною 17 квітня 2023 року Робочою групою з правового регулювання ШІ та рекомендацій до законодавства [34].

Робоча група займатиметься аналізом найважливіших юридичних питань розвитку та використання ШІ, у тому числі: забезпечення доступу до даних, що використовуються для навчання та функціонування систем ШІ, захист авторських прав та власності на дані, що використовуються для створення систем ШІ, визначення правил щодо забезпечення безпеки систем ШІ з метою захисту від можливих кібератак та інших загроз, та визначення етичних принципів та правил, якими мають керуватися розробники систем ШІ [35].

Отже, сьогодні правове регулювання ШІ як в Україні, так і в світі ґрунтується на тому, що будь-яка технологія з ШІ є об'єктом суспільних відносин і не є окремим самостійним суб'єктом, а значить є власністю фізичної або юридичної особи. При цьому окремі технології з ШІ вже становлять значний ризик для прав чи безпеки громадян.

Надалі практично неможливо спрогнозувати темпи розвитку ШІ, отже, необхідно керуватися гіпотезою, що ШІ колись наблизиться до можливостей людини – зможе накопичувати знання з власного досвіду і, навіть, людини і матиме право-, діє-, деліктоздатні властивості суб'єкта, що представлятиме неабияку загрозу правам людей. З огляду на це, правове регулювання має не просто постійно еволюціонувати за розвитком ШІ. Набувають особливої важливості дії на випередження врегулювання суспільних відносин у сфері розвитку ШІ. Такими діями може бути створення алгоритму правового регулювання ШІ, який би відповідав не тільки певним прогнозованим етапам розвитку технологій ШІ, а й ураховував прогнозовані тенденції прискорення такого розвитку в окремих галузях життєдіяльності суспільства й відповідні ризики, які він несе. Такий алгоритм міг би стати основою для правового врегулювання ШІ не постфактум, а на тактичну і стратегічну перспективи. При цьому для більшої дієвості такого алгоритму, для його розроблення та актуалізації, доцільним було б використовувати можливості технологій ШІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Художниці подали позов проти Stability AI, Midjourney та DeviantArt. URL: <https://gamedev.dou.ua/news/ai-vs-artists-lawsuit> (дата звернення: 02.11.2023).
2. Вийшов інструмент NO AI для захисту художніх робіт від використання штучним інтелектом. URL: <https://gamedev.dou.ua/news/no-ai-tool-release> (дата звернення: 02.11.2023).
3. Письменники вимагають від AI-компаній виплати компенсації. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/pismenniki-vimagayut-vid-ai-kompanij-viplati-kompensaciyi> (дата звернення: 02.11.2023).
4. Маск назвав штучний інтелект потенційно найнагальнішим екзистенційним ризиком. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2053579-mask-nazvav-shtuchniy-intelekt-potentsiynopaynagalnishim-ekzistentsiynim-rizikom> (дата звернення: 03.11.2023).
5. «Термінатор» і «Матриця» – це квіточки: Які загрози несе суспільству штучний інтелект. URL: <https://uworld.news/news/terminator-i-matrytsia-tse-1001968.html> (дата звернення: 03.11.2023).
6. Що несе відповідальність ШІ? URL: <https://support.microsoft.com/uk-ua/topic/що-несе-відповідальність-ші-33fc14be-15ea-4c2c-903b-aa493f5b8d9> (дата звернення: 20.11.2023).
7. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> (дата звернення: 06.12.2023).
8. Opportunities and blind spots in the White House's blueprint for an AI Bill of Rights/ URL: <https://www.brookings.edu/articles/opportunities-and-blind-spots-in-the-white-houses-blueprint-for-an-ai-bill-of-rights/> (дата звернення: 06.12.2023).
9. *Даньшина К.У.* США презентували «Білль про права» для штучного інтелекту, який має на меті «захистити» громадян від нейромереж, роботів і ось цього всього. URL: <https://itc.ua/ua/novini/v-ssha-prezentovali-bill-pro-prava-dlya-shtuchnogo-intelektu-yakij-maye-na-meti-zahistiti-gromadyan-vid-nejromerezh-robotiv-i-os-tsogo-vsogo/> (дата звернення: 12.12.2023).

10. Китай вводить тимчасові правила для сервісів генеративного ШІ. URL: <https://forbes.ua/news/kitay-vvudit-timchasovi-pravila-dlya-servisiv-generativnogo-shi-13072023-14776> (дата звернення: 12.12.2023).
11. What is the EU AI Act? URL: <https://artificialintelligenceact.eu/> (дата звернення: 14.12.2023).
12. *Петрів О.* Штучний інтелект та Artificial Intelligence Act: час для юридичних рамок. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/artificial-intelligence-act/> (дата звернення: 14.12.2023).
13. Europe is leading the race to regulate AI. Here's what you need to know. URL: <https://edition.cnn.com/2023/06/15/tech/ai-act-europe-key-takeaways/index.html> (дата звернення: 14.12.2023).
14. Europe reaches a deal on the world's first comprehensive AI rules (Європа укладає угоду щодо перших у світі комплексних правил ШІ). URL: <https://apnews.com/article/ai-act-europe-regulation-59466a4d8fd3597b04542ef25831322c> (дата звернення: 28.12.2023).
15. Європарламент схвалив план регулювання штучного інтелекту. URL: <https://suspinle.media/507905-evroparlament-shvaliv-plan-reguluvanna-stuchnogo-intelektu/> (дата звернення: 28.12.2023).
16. *Семенята І.В.* Україні анонсували запуск регуляторної «пісочниці» для штучного інтелекту. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/31483/2023-03-23-v-ukraini-anonsuvaly-zapusk-regulyatornoi-pisochnytsi-dlya-shtuchnogo-intelektu/> (дата звернення: 14.12.2023).
17. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 14.12.2023).
18. *Тамашев В.* Персональні дані у контексті обробки штучним інтелектом. URL: <https://legalitygroup.com/personalni-dani-u-konteksti-obrobki-shtuchnim-intelektom/> (дата звернення: 22.12.2023).
19. OpenAI. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/OpenAI> (дата звернення: 22.12.2023).
20. Закон України «Про штучний інтелект»: він є? URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/-zakon--ukrayini-pro-shtuchniy-intelekt-vin-e.html> (дата звернення: 14.12.2023).
21. *Щербина Б.С., Ткаченко В.В.* Штучний інтелект як суб'єкт цивільного права. *Цивільне і трудове право*. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/53555/1/22197.pdf> (дата звернення: 19.12.2023).
22. *Докійчук К.* Питання правосуб'єктності штучного інтелекту. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/113593-pitannya-pravosubyektnosti-shtuchnogo-intelektu> (дата звернення: 27.12.2023).
23. European Parliament resolution of 12 February 2019 on a comprehensive European industrial policy on artificial intelligence and robotics (2018/2088(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA8-2019-0081_EN.html (дата звернення: 23.11.2023).
24. *Лебугр Ж.* Брюссель і штучний інтелект: на шляху до європейської правової бази? URL: https://meta-defense.fr/uk/2019/09/02/брюссель_і_штучний_інтелект_до_європейської_правової_бази (дата звернення: 20.12.2023).
25. *Мічурін С.О.* Правова природа штучного інтелекту. URL: https://forumprava.pp.ua/files/067-075-2020-5-FP-Michurin_9.pdf (дата звернення: 14.12.2023).
26. *Буров М.* Хто несе відповідальність за помилки штучного інтелекту? URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012676 (дата звернення: 25.12.2023).
27. *Баранов О.А.* Ідентифікація робота з штучним інтелектом як суб'єкта права. Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 29 лист. 2018 р.). Київ: Вид-во «Політехніка», 2018. С. 8–12.
28. *Стефанчук М.О.* Теоретичні засади цивільної правосуб'єктності фізичних осіб та особливості її здійснення: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2020.
29. *Харитонов О.І., Харитонов С.О.* ІТ-право: теорія та практика. Одеса: Фенікс, 2019. 472 с.

30. Types of artificial intelligence: categories of ai. URL: <https://blog.techliance.com/types-of-artificial-intelligence> (дата звернення: 22.12.2023).

31. Stephen Hawking just got an artificial intelligence upgrade, but still thinks AI could bring an end to mankind. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/speaking-of-science/wp/2014/12/02/stephen-hawking-just-got-an-artificial-intelligence-upgrade-but-still-thinks-it-could-bring-an-end-to-mankind/> (дата звернення: 27.12.2023).

32. Штучний інтелект – революція, надія чи утопія? URL: <https://www.imena.ua/blog/ai-revolution/> (дата звернення: 19.12.2023).

33. Civil Law Rules on Robotics. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017IP0051> (дата звернення: 10.01.2024).

34. Затверджено склад Робочої групи з правового регулювання штучного інтелекту та рекомендацій до законодавства. URL: <https://unba.org.ua/news/8016-zatverdzheno-sklad-robochoi-grupi-z-pravovogo-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-ta-rekomendacij-do-zakonodavstva.html> (дата звернення: 10.01.2024).

35. Голова НААУ, РАУ створила Робочу групу з правового регулювання штучного інтелекту та рекомендацій до законодавства. URL: <https://unba.org.ua/news/7940-golova-naau-rau-stvorila-robochu-grupu-z-pravovogo-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-ta-rekomendacij-do-zakonodavstva.html#:~:text=Голова%20НААУ%2C%20РАУ%20Лідія%20Ізвіткова,Ради%20адвокатів%20України%20Валентин%20Гвоздій> (дата звернення: 10.01.2024).

REFERENCES

1. Khudozhnytsi podaly pozov proty Stability AI, Midjourney ta DeviantArt. “The artists filed a lawsuit against Stability AI, Midjourney and DeviantArt”. URL: <https://gamedev.dou.ua/news/ai-vs-artists-lawsuit>. (Date of Application: 02.11.2023) [in Ukrainian].

2. Vyishov instrument NO AI dlia zakhystu khudozhnykh robit vid vykorystannia shtuchnym intelektom. “The NO AI tool has been released to protect works of art from being used by artificial intelligence”. URL: <https://gamedev.dou.ua/news/no-ai-tool-release>. (Date of Application: 02.11.2023) [in Ukrainian].

3. Pysmennyky vymahaiut vid AI-kompanii vyplaty kompensatsii. “Writers demand compensation from AI companies”. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/pismenniki-vimagayut-vid-ai-kompanij-viplati-kompensaciyi>. (Date of Application: 02.11.2023) [in Ukrainian].

4. Mask nazvav shtuchnyy intelekt potentsiino nainahalnishym ekzystentsiynym ryzykom. “Musk called artificial intelligence potentially the most pressing existential risk”. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2053579-mask-nazvav-shtuchniy-intelekt-potentsiyno-naynagalnishim-ekzystentsiynim-ryzykom>. (Date of Application: 03.11.2023) [in Ukrainian].

5. «Terminator» i «Matrytsia» – tse kvitochky: Yaki zahrozy nese suspilstvu shtuchnyi intelekt. “‘Terminator’ and ‘Matrix’ – this is just the beginning: what threats artificial intelligence poses to society.” URL: <https://uworld.news/news/terminator-i-matrytsia-tse-1001968.html>. (Date of Application: 03.11.2023) [in Ukrainian].

6. Shcho nese vidpovidalnist SHI? “What is the responsibility of AI?” URL: <https://support.microsoft.com/uk-ua/topic/що-несе-відповідальність-ші-33fc14be-15ea-4c2c-903b-aa493f5b8d9>. (Date of Application: 20.11.2023) [in Ukrainian].

7. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku shtuchoho intelektu v Ukraini. “On the approval of the Concept of the Development of Artificial Intelligence in Ukraine”: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 2, 2020 No. 1556. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text>. (Date of Application: 06.12.2023) [in Ukrainian].

8. Opportunities and blind spots in the White House's blueprint for an AI Bill of Rights. URL: <https://www.brookings.edu/articles/opportunities-and-blind-spots-in-the-white-houses-blueprint-for-an-ai-bill-of-rights/>. (Date of Application: 06.12.2023) [in English].

9. *Danshyna, K.* U SSHA prezentuvaly «Bill pro prava» dlia shtuchnoho intelektu, yakyi maie na meti «zakhystyty» hromadian vid neiomerezh, robotiv i os tsoho vsoho. "In the USA, the 'Bill of Rights' for artificial intelligence was presented, which aims to 'protect' citizens from neural networks, robots and all that". URL: <https://itc.ua/ua/novini/v-ssha-prezentuvali-bill-pro-prava-dlya-shtuchnogo-intelektu-yakij-maye-na-meti-zahistiti-gromadyan-vid-nejromerezh-robotiv-i-os-tsogo-vsogo/>. (Date of Application: 12.12.2023) [in Ukrainian].

10. Kytai vvodyt tymchasovi pravyla dlia servisiv generatyvnoho SHI. "China introduces temporary rules for generative AI services". URL: <https://forbes.ua/news/kitay-vvodyt-tymchasovi-pravila-dlya-servisiv-generativnogo-shi-13072023-14776>. (Date of Application: 12.12.2023) [in Ukrainian].

11. What is the EU AI Act? URL: <https://artificialintelligenceact.eu/>. (Date of Application: 14.12.2023) [in English].

12. *Petriv, O.* Shtuchnyi intelekt ta Artificial Intelligence Act: chas dlia yurydychnykh ramok. "Artificial intelligence and the Artificial Intelligence Act: time for legal frameworks". URL: <https://cedem.org.ua/analytics/artificial-intelligence-act/>. (Date of Application: 14.12.2023) [in Ukrainian].

13. Europe is leading the race to regulate AI. Here's what you need to know. URL: <https://edition.cnn.com/2023/06/15/tech/ai-act-europe-keytakeaways/index.html>. (Date of Application: 14.12.2023) [in English].

14. Europe reaches a deal on the world's first comprehensive AI rules. URL: <https://apnews.com/article/aiact-europe-regulation-59466a4d8fd3597b04542ef258313c>. (Date of Application: 28.12.2023) [in English].

15. Yevroparlament skhvalyv plan rehuliuвання shtuchnoho intelektu. "The European Parliament approved the plan to regulate artificial intelligence". URL: <https://suspilne.media/507905-evroparlament-shvaliv-plan-reguluvanna-stuchnogo-intelektu/>. (Date of Application: 28.12.2023) [in Ukrainian].

16. *Semeniuta, I.V.* Ukraini anonsuvaly zapusk rehuliatornoi «pisochnytsi» dlia shtuchnoho intelektu. "Ukraine announced the launch of a regulatory 'sandbox' for artificial intelligence". URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/31483/2023-03-23-v-ukraini-anonsuvaly-zapusk-regulyatornoi-pisochnytsi-dlya-shtuchnogo-intelektu/>. (Date of Application: 14.12.2023) [in Ukrainian].

17. Pro zakhyst personalnykh danykh. "On personal data protection: Law of Ukraine of June 1, 2010 No. 2297-VI (as amended)". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>. (Date of Application: 14.12.2023) [in Ukrainian].

18. *Tamashev, V.* Personalni dani u konteksti obrobky shtuchnym intelektom. "Personal data in the context of artificial intelligence processing". URL: <https://legalitgroup.com/personalni-dani-u-konteksti-obrobki-shtuchnim-intelektom/>. (Date of Application: 22.12.2023) [in Ukrainian].

19. OpenAI. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/OpenAI> (Date of Application: 22.12.2023) [in English].

20. Zakon Ukrainy «Pro shtuchnyi intelekt»: vin ye? "The Law of Ukraine 'On Artificial Intelligence': does it exist?" URL: <https://yurgazeta.com/publications/practice/informacyne-pravo-telekomunikacyi/-zakon--ukrayini-pro-shtuchniy-intelekt-vin-e.html>. (Date of Application: 14.12.2023) [in Ukrainian].

21. *Shcherbyna, B.S., Tkachenko, V.V.* Shtuchnyi intelekt yak subiekt tsyvilnoho prava. "Artificial intelligence as a subject of civil law". *Civil and Labor Law*. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/53555/1/22197.pdf>. (Date of Application: 19.12.2023) [in Ukrainian].

22. *Dokiichuk, K.* Pytannia pravosubektnosti shtuchnoho intelektu. "The issue of legal personality of artificial intelligence". URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/113593-pitannya-pravosubektnosti-shtuchnogo-intelektu> (Date of Application: 27.12.2023) [in Ukrainian].

23. European Parliament resolution of 12 February 2019 on a comprehensive European industrial policy on artificial intelligence and robotics (2018/2088(INI)). URL: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA8-2019-0081_EN.html. (Date of Application: 23.12.2023) [in English].

24. *Lebuhr, Z.H.* Briussel i shtuchnyi intelekt: na shliakhu do yevropeiskoi pravovoi bazy? "Brussels and artificial intelligence: on the way to a European legal framework?" URL: https://meta-defense.fr/uk/2019/09/02/брюссель_і_штучний_інтелект_до_європейської_правової_бази. (Date of Application: 20.12.2023) [in Ukrainian].

25. *Michurin, YE.O.* Pravova pryroda shtuchnoho intelektu. "Legal nature of artificial intelligence". URL: https://forumprava.pp.ua/files/067-075-2020-5-FP-Michurin_9.pdf. (Date of Application: 14.12.2023) [in Ukrainian].

26. *Burov, M.* Khto nese vidpovidalnist za pomylky shtuchnoho intelektu? "Who is responsible for errors of artificial intelligence?" URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012676. (Date of Application: 25.12.2023) [in Ukrainian].

27. *Baranov, O.A.* (2018). Identyfikatsiia robota z shtuchnym intelektom yak subikta prava. "Identification of a robot with artificial intelligence as a subject of law. Internet of things: problems of legal regulation and implementation": scientific and practical conf. (Kyiv, November 29, 2018). Kyiv: Polytechnic Publishing House. P. 8–12 [in Ukrainian].

28. *Stefanchuk, M.O.* (2020). Teoretychni zasady tsyvilnoi pravosubiektnosti fizychnykh osib ta osoblyvosti yii zdiisnennia. "Theoretical principles of civil legal personality of natural persons and peculiarities of its implementation": Doctor's thesis of Juridical Sciences: 12.00.03. Kyiv. [in Ukrainian].

29. *Kharytonova, O.I., Kharytonov, YE.O.* (2019). IT-pravo: teoriia ta praktyka. "IT law: theory and practice". Odesa: Phenix. 472 p. [in Ukrainian].

30. Types of artificial intelligence: categories of ai. URL: <https://blog.techliance.com/types-of-artificial-intelligence>. (Date of Application: 22.12.2023) [in English].

31. Stephen Hawking just got an artificial intelligence upgrade, but still thinks AI could bring an end to humankind. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/speaking-of-science/wp/2014/12/02/stephen-hawking-just-got-an-artificial-intelligence-upgrade-but-still-thinks-it-could-bring-an-end-to-mankind/>. (Date of Application: 27.12.2023) [in English].

32. Shtuchnyi intelekt – revoliutsiia, nadiia chy utopiia? "Artificial intelligence – revolution, hope or utopia?" URL: <https://www.imena.ua/blog/ai-revolution/>. (Date of Application: 19.12.2023) [in Ukrainian].

33. Civil Law Rules on Robotics. European Parliament resolution of February 16, 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017IP0051>. (Date of Application: 10.01.2024) [in English].

34. Zatverdzheno sklad Robochoi hrupy z pravovoho rehuliuвання shtuchnoho intelektu ta rekomendatsii do zakonodavstva. "The composition of the Working Group on the legal regulation of artificial intelligence and recommendations for legislation was approved". URL: <https://unba.org.ua/news/8016-zatverdzheno-sklad-robochoi-grupi-z-pravovogo-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-ta-rekomendacij-do-zakonodavstva.html>. (Date of Application: 10.01.2024) [in Ukrainian].

35. Holova NAAU, RAU stvorila Robochu hrupu z pravovoho rehuliuвання shtuchnoho intelektu ta rekomendatsiy do zakonodavstva. "The head of NAAU, RAU created a Working group on legal regulation of artificial intelligence and recommendations for legislation". URL: <https://unba.org.ua/news/7940-golova-naau-rau-stvorila-robochu-grupu-z-pravovogo-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-ta-rekomendacij-do-zakonodavstva.html#:~:text=Голова%20НААУ%2C%20РАУ%20Лідія%20Ізові%20това,Раді%20адвокатів%20України%20Валентин%20Гвоздій>. (Date of Application: 10.01.2024) [in Ukrainian].

Nenia Olena,Candidate of Juridical Sciences, Senior Researcher, Head of the Department,
State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0001-9721-5718**Korniiko Stanislav,**Candidate of Juridical Sciences, Researcher,
State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0003-1266-8166**PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF THE LEGAL REGULATION OF
ARTIFICIAL INTELLIGENCE**

The article considers some of the challenging issues related to the rapid development of artificial intelligence (hereinafter - AI), including the search for ways to further improve it, the legal regulation of its development, social relations of its use, the legal personality of artificial intelligence itself, and the question of responsibility for harm caused.

This article goes on to enumerate some of the potential negative implications of AI, including instances where its systems have been employed for illegitimate purposes, its capacity for influencing the generation of content, and instances of copyright infringement.

The paper examines the legal issues surrounding the regulation of social relations in the field of artificial intelligence development at the legislative level in various countries around the world, with a particular focus on Ukraine. It can be concluded that the current legal framework governing legal relations in the field of AI use, both in Ukraine and abroad, is primarily comprised of bylaws. Attention is focused on the draft Artificial Intelligence Act (hereinafter referred to as the AI Act) developed in the European Union in December 2022, the draft text of which was approved by the European Parliament on June 14, 2023. This law should regulate the use and development of AI to ensure a higher level of human rights protection.

The authors forcefully raises the issue of the necessity and possibility of endowing AI with a certain legal form: objectivity or subjectivity, as it pertains to individuals or legal entities. The first step is to clearly define the concept of AI in a singular, unified manner, as this currently lacks definition. Once this is accomplished, the subsequent step is to “personify” the concept.

It is important to note that at this time, all possible applications of AI refer to narrow intelligence (weak AI). As a result, modern AI is currently considered only as an object of legal relations.

The article outlines the functional capabilities of two more advanced types of AI, namely general artificial intelligence and artificial superintelligence. In light of this, the author posits that as AI develops, it will become less and less associated with a computer program and will increasingly resemble a person with legal capacity.

According to the author, in the future, it will be nearly impossible to predict the pace and direction of AI development. Consequently, this necessitates the implementation of appropriate legal regulation, which should evolve in tandem with the advancement of AI and incorporate proactive action algorithms that anticipate the predicted trends in AI development.

Keywords: artificial intelligence, intelligent robot, social relations, legal personality, intellectual law, identification of a person, information.

Отримано 03.04.2024